CONCLUZIE

Bilanțul cunoștințelor și rezultatelor dobîndite;
actuala orientare a științei.

În paginile anterioare am putut vedea cît de numeroase și de complexe sînt problemele pe care le pune studiul limbii. Știința nu se amăgește că poate rezolva deodată toate aceste chestiuni, cu atît mai mult cu cît ea este încă departe de a fi constituit inventarul complet al materialelor care îi stau la dispoziție.

Printre grupele de limbi care își împart globul pămîntesc la ora actuală, multe sînt încă imperfect cunoscute, mai ales sub aspectul raporturilor ce leagă idiomurile înrudite. Altminteri, efortul de sinteză se pregătește puțin cîte puțin și, cel puțin în linii mari, el este aproape încheiat pentru limbile semite și indo-europene. Chiar și în cadrul acestor familii, multe dintre vechile idiomuri sînt, fără îndoială, puțin sau deloc cunoscute – și nu va fi niciodată altfel, în afară de cazul în care s-ar face unele descoperiri nesperate – tot așa cum un număr mare din rîndul actualelor dialecte nu a fost încă inventariat; în ciuda acestor carențe, gramatica istorică și comparată a limbilor indo-europene primitive și a grupelor derivate – romanic, germanic etc. – a putut fi însă construită cu o mare coerență de ansamblu și, uneori, cu multă precizie de detaliu.

Din observarea și interpretarea numeroaselor fenomene pe care le prezintă istoria și compararea limbilor s-au degajat teorii generale, ce constituie principiile științei limbii; interacționînd cu analiza

BDD-B517-02 © 1932; 2015 Ernest Flammarion; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-18 02:15:47 UTC)

faptelor, acestea au permis, la rîndul lor, înlocuirea empirismului aleatoriu, care îi călăuzea pe învățații secolelor anterioare, cu cercetările metodice. Aceste teorii nu s-au afirmat de la început în forma lor actuală; mai întîi ele au fost formulate cu ezitări, au trecut printr-o stare embrionară, incompletă, pentru a se dezvolta și consolida treptat sau pentru a fi condamnate în urma unei informări mai exacte; de asemenea, uneori s-a revenit asupra unor intransigențe doctrinare, observîndu-se că teoria, odinioară unanim acceptată, apoi abandonată, conținea o cîtime de adevăr și nu merita discreditul total. Chiar inexactă, ipoteza este necesară progresului științei, care nu este altceva, cum spunea Henri Poincaré, decît o serie de aproximări succesive: descoperirea de mîine va corecta eroarea de ieri.

Se poate spune că, la ora actuală, lingviștii sînt de acord în ceea ce privește caracteristicile generale ale limbii, clasificarea fenomenelor și modul de interpretare a faptelor. Evoluția necesară și generală a limbii, segmentarea idiomurilor în limbi speciale și în dialecte, care este contrabalansată de dezvoltarea limbilor naționale și de reculul graiurilor; transformările sunetelor, care se produc cu o regularitate pe măsura caracterului lor inconștient; modificările formelor și funcțiilor gramaticale dominate de analogie, precum și formarea cuvintelor și modificările sensului; introducerea și asimilarea împrumuturilor străine și procedeele savante de creație lexicală: iată tot atîtea fenomene clar grupate și delimitate, și a căror analiză se petrece în condiții precise.

În ansamblul lor, metodele de cercetare sînt la fel de sigure. Pentru observarea limbii vii, ca și pentru interpretarea lingvistică a textelor vechi, există un sistem de reguli bine stabilite, care pot fi fără

BDD-B517-02 © 1932; 2015 Ernest Flammarion; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-18 02:15:47 UTC)

doar şi poate perfecționate şi clarificate în continuare, dar ale căror directive nu mai pot varia. Siguranța metodelor sale, degajate şi consolidate în special de neogramaticieni, este cea care a permis ştiinței limbii să obțină un ansamblu de rezultate de care poate fi pe bună dreptate mîndră. Am văzut că lacunele sînt încă numeroase, dar sîntem îndreptățiți să sperăm că ele vor fi treptat eliminate.

Dimpotrivă, divergențe vizibile se accentuează încă, dacă ne gîndim la principiile care guvernează evoluțiile limbii. Cum am văzut, caracterul inconştient al fenomenelor analogice nu este universal acceptat sau este acceptat în diferite grade. Continuitatea legilor fonetice abia dacă este contestată, în schimb, posibilitatea legilor semantice – în sensul riguros al termenului – este pusă în general la îndoială. De asemenea, cauzele primare ale evoluțiilor fonetice şi analogice, ale diferențierilor lor în funcție de mediu, sînt încă departe de a fi elucidate.

După o perioadă de observare minuțioasă, care a dus la crearea foneticii experimentale şi la explorarea metodică a graiurilor, cercetătorii sînt iarăşi atraşi de sinteze, precum la mijlocul secolului al XIX-lea. În plus, începe să se manifeste o anumită reacție împotriva rigorismului neogramaticienilor, socotit de unii ca fiind exagerat: față cu forța oarbă a legilor universale îşi fac din nou loc tendințele individualiste. În sfîrşit, în scenă intră o altă colaboratoare, sociologia, a cărei importanță se afirmă tot mai mult în cadrul actualei orientări a ştiinței.

Nu am putea găsi o cale mai bună de a încheia, decît cu următoarele rînduri ce poartă semnătura lui Antoine Meillet care, cu obişnuita sa clarviziune, rezumă astfel lucrarea îndeplinită de un secol încoace, ajutîndu-ne să luăm măsura drumului parcurs:

BDD-B517-02 © 1932; 2015 Ernest Flammarion; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-18 02:15:47 UTC)

„Vechea gramatică generală a meritat să cadă în dizgrație, deoarece nu făcea decît să aplice cu neîndemînare logica formală la lingvistică, acolo unde categoriile logice nu au ce căuta. Întemeiată pe studiul precis și detaliat al tuturor limbilor din toate perioadele evoluției lor, îmbogățită cu observații minuțioase și cu măsurătorile precise ale anatomiei și fiziologiei, luminată de teoriile obiective ale psihologiei moderne, noua lingvistică generală oferă o renovare totală a metodelor și ideilor: faptelor istorice particulare, ea le suprapune o doctrină de ansamblu, un sistem”[1].

[1] Antoine Meillet, *Linguistique historique et linguistique générale*, Paris, Édouard Champion, 1921, p. 15.

BDD-B517-02 © 1932; 2015 Ernest Flammarion; Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-18 02:15:47 UTC)